

Bosszú az állatvilágban.

Hogy az állatvilágban otthonos a bosszú és bosszúállás, már évtizedekkel ezelőtt konstatáltatott s ha következő sorokkal toldom meg a már ittlévő adatokat, nem is az a szándékom, mintha ezzel újabb keletű észleletet óhajtanék közölni, hanem arra óhajtok figyelmeztetni, hogy a bosszúállás nem mindig közvetlen következménye egy az állaton elkövetett bántalomnak vagy sérelemnek; valamint azt is konstatálhatjuk, hogy a bosszúállás akárhány esetben hetek, hónapok, sőt évek múlva hajtatik végre, feltéve, hogy bizonyos gondolatreflex által figyelmeztetve lesz a bosszúálló állat a rajta elkövetett sérelemre.

Találkozunk mi néha olyan furfanggal és czéltudatos, tervszerű bosszúállással az állatvilágban, hogy szinte bámulatba ejt bennünket midőn egy néha butának ismert alsóbbfokú állat bizonyos intelligenciát árul el.

A betanított libák és disznók már régen bebizonyították, miszerint kellő körülmények között minden állat kifejti intelligenciáját és olyan munkára lehet kényszeríteni, amilyentőle közönségesen nem vártunk volna. A gondolat-korrespondencia ló és lovas között szuggerálja és kényszeríti az állatot a legbámulatosabb parancs teljesítésére, de mindebben én nem az állat intelligenciáját látom, hanem inkább a fölötte álló hatalommal felruházott emberét, amelyhez az illető állat függő helyzettel van kötve.

Egészen más dolgokkal állunk szemben, ha következőket észleljük: Etetés közben a véletlen úgy hozta magával, hogy egy szem tengeri a liba hátára esett. Ezt egy másik liba le akarta csipni s véletlenül egy száll tollat szakított ki a másik hátából. A nyomban keletkezett harag teljes 16 órán tartott, úgyannyira,

hogy a kergető libát 2 napig el kellett zárni és még ezután is úzóbe vette a szerencsétlen pajtását, valahányszor eszébe jutott a kitépett tollacska.

Itt tehát már nagyobbfokú intelligenciával találkozunk, mely nem pillanatnyi, hanem hosszabb időre terjedő, minek tartama alatt sem csillapult az állatnak bosszúja. Egy másik dolog még feltünőbbben bizonyítja állításomat. A hatvanas évek elején eseléseink luczernakaszálással voltak a szérűskertben elfoglalva és itt munkaközben ráakadtak egy menyétfészekre, amelyből a kis kölyköket kiszedték. A rendkívülien felizgatott anyaállat órákon át támadta a kaszásokat, de eredmény nélkül, mert támadását mindig időben észrevették. Megjegyzem, hogy az én hazámban a menyétet semmiféle paraszt nem meri megölni, mert valami babona ezt neki tiltja és így az állatkát csak úgy kergették el, anélkül, hogy bosszúját kitölthette volna a rablókon.

A délutáni órákban már az egész társaság meglefedkezett a menyétkergetésről, midőn egyszerre a munkások a következőt észlelték. A felbőszült állatka nagy buzgósággal és izgalommal kereste fiait a pajta körül és minthogy megtalálni nem bírta őket, eldöntötte a munkások ivócsöbrét és belebujt. Szándéka egyéb sem lehetett, minthogy ebből a lesállásból fogja a feltétlenül idejövő embert megtámadni, kinek a rajta elkövetett sérelmet megbocsájtani nem bírta. A vizes csöbör a munkások között uralkodó babona következtében hasznavehetetlenné vált; az állatka bosszúja tehát e téren is sikerült, de sikerült nevezetesen az 3 nap múlva, midőn az egyik munkás csupa kíváncsiságból utána akart nézni, hogy az állat még benne van-e az edényben, mert tényleg ott is volt és nagyon megmarta. Itt tehát a 3 napig tartó bosszú teljesen bebizonyultnak látszik, pedig a menyét már elég alsófokú állatnak tekinthető, hogy ilyesmit tőle nem várhattunk volna.

Zergék után.

(Egy öreg vadász naplójából.)

Különös, hogy az emberi természet sohasem elégszik meg azzal, amivel már bír; mindig valami új után vágyódik s ez úzi, hajtja fel az örökös jég országába, a majdnem bizonyos halálba. El akarja lopni a madarak repülési tehetségét, hogy azután óriási szárnyaival rémületet keltsen a lég lakói között.

Lőttem már őzet, szarvast, vadkant, sőt még hazánk legfélelmetesebb fenevadjával, a medvével is közelebbi ismeretségbe léptem, de mikor már ezen is túlestem, valami új, szokatlan, ritkább vad után vágyódtam, mely nem veszedelmes, de melynek rendkívüli ritkasága, nehezen hozzáférhetősége és bámulatos ébersége az u. n. vadász-ravasz-ságot és kitartást kétszeresen próbára teszik. Ez a nemes vad, vágyaimnak netovábbja — a zerge.

Augusztusban még Máramaros bérczei is melegedni kezdenek, de azért nem tanácsolnám, hogy jó meleg takarók, avagy farkasbunda nélkül megpróbálja a szabad ég alatt való alvást az, kinek e téren tapasztalata nincsen.

Időben nem volt hiányom s elhatároztam, hogy vágyamat, mely nyugodni se engedett, ki fogom elégíteni.

A Pietrosz büszke tömegének aljában szerény kis falu terül el, mintegy félve simul a lankásokhoz, hogy az óriás valahogyan agyon ne nyomja. Jó barátom lakott itt, kit régen óhajtottam látni s e kettős czél el is hozott a kis faluba.

A viszontlátás örömein túlesvén, nem volt nehéz a beszélgetést a vadászatra terelni. Tudakoltam a vadállományt, minő vad akad leginkább a puska elibe s végre van-e a Pietrosz hasadékaiban zerge. Nagy örömömre igenő feleletet hallottam s rá nyomban kifejezést adtam óhajomnak, hogy végtelenül szerétnék résztvenni egy zergevadászaton.

Barátom készségesen megígérte, hogy mindent elkövet, ami csak szükséges egy sikeres vadászathoz, ő maga azonban nem mehet. A faluban több nagyratörő disznónólábulajdonos létezett, mindmegannyi orvvadász, kik jobban ismerték a vad tartózkodási helyét, mint bárki más; sajátságos ösztönüknél fogva, mit a folytonos gyakorlat ad nekik, majdnem kopói természettel bírnak.

Másnap reggelre volt tervezve az indulás, nem nagyon korán, hiszen délutánra kényelmesen felérünk a tetőig, hol meg kell hálni s csak másnap kezdődik az igazi mulatság.

Reggel megjelentek embereim. A magok rongyosságában festői alakok, de bizalomgerjesztők egy cseppet sem voltak.

Egy rostának is beillő darócmaradék fityegett az egyiknek a nyakán, fejét egy általa lőtt s egész természetességében alkalmazott kifordított nyúlbor védte a meleg ellen. — én legalább azt hittem; egy erősen megfoltított boeskor, egy régiebb időben fiók ágyuként szerepelt disznóláb, melynek agyát önmaga készítette és erősítette a

Még ennél is feltűnőbben mutatja a következő példa, mennyire kell tartanunk az állat bosszújától és hogy némely állat nem egykönnyen felejt el, ha vele embertelenül bántunk.

Vas megyének egyik pósthivatalát anyám birta éveken át és minthogy némi marhatartást is kellett a birtok végett űzni, istállónk is megfelelő nagy, rendezés és jókarban tartott volt. Az itt tanyázó állatok között egy bivalytehenet is ismertem sokéven át. Anyám régen eladta volna, de rendkívüli szelid természete s pompás teje szinte nélkülözhetlenné tette a hatalmas fejletű állatot. Anyira szelid volt, hogy mi 4—5 éves gyermekek is bátran bementünk hozzá, hogy egy-egy darab sóskenyérrel kedvezzünk neki.

Egyik év tavaszán történt, hogy reggeli kihajtás alkalmával a bivaly, ősi szokása szerint, az istállóajtó szarfájában dörgölődött és a tehenes vasvillával megszúrta. A bivalynál ilyesmi különben szokott dolog és senki sem vette fel, hogy az állat ez esetben még 50 lépést is szaladt a megijesztés után, hisz minden héten megkapta ő ezt a gyengéd figyelmeztetést. Mégis rendkívülien fájt az egyszer az állatnak a szúrás, mert ezidőtől fogva Miczi az ajtófát békében hagyta.

A tehenes nem egyszer dicsékedett az általa kitált szarral, hogy az ajtószarfa már most békében marad.

Szt.-Mihály napján a tehenes kiállt szolgálatából, beszegődött az ottani koresmároshoz és helyébe egy jóindulatú ember jött hozzánk. Senkinek eszébe sem jutott, hogy a bivaly az elbocsájtott emberre haragszik.

Egy évvel később, az őszi gyakorlatok után egy dandár katonaság vonult a helységen keresztül s minthogy istállónkat legtisztességesebbnek ismerték a helységben, a tábornok értékes lovait hozzánk szállásolták. Nagyon természetes, hogy ilyen esetben tehenés és bivalynak férhelyet kell adni, így történt azután,

hogy az előbb említett Miczi bivaly éjszakára a koresma istállójába került.

Amennyiben a véletlen úgy hozta magával, hogy a postakocsi akkor gyakorlatra bevonult, tehát a tehenes látta el szolgálatát, az idő viszontagsága és rossz útvizonyok pedig épen aznap a póstánál késedelmet idéztek elő, a tehenek fejése pedig bizonyos pontos időhöz van kötve: a bivalyt aznap a valamikori ápolója fejte meg a koresma-istállóban.

A bivaly baloldalt rendesen leadta a tejet, mint máskor, midőn azonban jobboldalra került a tehenes, ezt szépen lassan úgy a falhoz szorította, hogy csak egy hajszálon függött élete. Ha véletlenül a katonák be nem néznek az istállóba, a tehenes áldozata lesz a bivaly bosszújának. Így is jelentékeny zúzódást szenvedett.

Az elkövetett bántalom és a bosszúállás között hónapok múltak, a bivalynak vagy alkalma nem volt, mert ápolója nem állította fal mellé, vagy pedig félt tőle, de most mégis céltudatosan végrehajtotta haragjából eredő tervét, gondolatvilágában tehát a volt ápolójáról sarkalatosan csak egy reflex domborodhatott ki, tudniillik az elkövetett sérelem — míg a tehenesnek az állat ápolása körüli tevékenysége nyilván emlékezetében semmi különös nyomot nem hagyott, mert megszokott, mindennapi és periodikusan ismétlődő volt — különben el sem képzelhető, hogy a látszólag nagy furfanggal elkövetett bosszúállást végrehajtotta volna az állat. A bivalyt általában együgyű, buta állatnak ismerik, az elmondottak azonban teljesen az ellenkezőről tanuskodnak.

Egy nagyon érdekes megfigyelésről beszélt nekem egy szavahihető zalamegyei földbirtokos, kinek birtokán én gyermekkoromban időztem. Egy üres gólyafészek ragadta meg figyelmemet az egyik jegenyefa tetején és minthogy én akkoriban már tanultam volt, hogy

kovával és serpenyővel ellátott vascsőhöz, egészítette ki a teljes felruházást. A puska láttára nem nyomhattam el egy mosolyt, nem is gondolva, hogy még harsogó kacagás okozója lesz. Még egy orosz és két zergés kutya egészítette ki a társaságot.

Több mint fél napi gyaloglás után elértük az erdők határát, azután már csak henyefenyőt láttam, az se volt valami sűrűn.

Puskaport vittem magammal, mert barátom figyelmeztetett, hogy azzal nekem kell ellátni vadásztársamat.

Ők a durvaszemű bányászport használják, ezt összetörök apróra, minek következménye az, hogy feszítő ereje csökken.

Egy órákor már felébresztett kísérőm, mert állítása szerint még három óráig kell mennünk, míg ahhoz a helyhez jutunk, hol a zergék legelni szoktak.

Töltsd meg a puskádat — szoltam hozzá anyanyelvén — és ő menten tartotta tenyerét. Beleöntök vagy 5 grammnyi, kicsinylőleg rántja fel a vállát és azzal egyetemben a homlokát, miből megértettem, hogy kevés. Igyekeztem felvilágosítani, hogy ez sokkal erősebb lőpor, mint aminőt ő szokott használni, de kísérletem meddő maradt s így még egy adagot adtam neki, de még bővebben mint előbb s így vagy 12—15 grammot beleöntött a flintába. Miután ócska vasakkal, szeggekkel, gombbal, golyóval és más mindennemű anyaggal megtöltötte, útnak indultunk.

A kelő nap szépségét csak az ismeri, aki hegyek között látta felkelni. Lassankint felcsókolja melegével a leereszkedett párázatot és mindig nagyobb és nagyobb körben aranyozza meg sugaraival a hegyek ormait. Az ember-

nek is jól esik a hűvös éjszaka után a meleg napsugár. És még hozzá micsoda levegő! Tiszta, balzsamos a havas virágyától, pormentes, csak úgy tágul az ember tüdeje és nem tud jóllakni vele.

Lassankint átnedvesedik a harmatos fűben a vadász-czipő s míg eleinte kellemetlen hidegséggel hat az emberi lábra, oly hamar gőzfürdővé változik át.

Csendesen, szólott Gligor, rögtön ott leszünk. Amennyire a kaptató engedte, mérsékelni igyekeztem a tüdő működését, hogy még ezzel se okozzak zajt.

Pár perez mulva ott állottunk a „Preczipis“-nél. Ez egy rendkívül meredek falú szakadék, melynek közepe táján egy 15—20 méter átmérőjű tengerszem van.

Kélet felé mindinkább szélesedik s a tengerszemből lefelé szívárgó kis ér mellett remek bujasággal nő az illatos fű. Tessék ide jönni! — intett Gligor. Szó nélkül léptem nyomába egy kis párkányhoz s amint letekintettem, a borzalommal vegyes örömkialtást alig tudtam elnyomni.

Mintegy 40—50 méternyi mélység tárult fel előttem s a tengerszem jobb- és baloldalán nyugodtan legelészett két pompás zerge. A bak a jobboldalon volt s amennyiben jelentékenyebb távolságra esett tőlem, elhatároztam, hogy a hasadék szélén lefelé megyek. Attól nem kellett tartanom, hogy észrevesznek, mert beljebb kerülve, tökéletesen fedeztem magamat. Gligor a felső párkánynál térdelt, kitolva kis ágyuját.

Kellő távolságban helyet kerestem s azt megtalálván, mintegy 50 lépésről célba vettem a remek állatot.

Ebben a pillanatban egy óriási dördülés, egy borzalmas ordítás megfagyasztotta ereimben a vért. Feltekintek, de

ez az állat évről-évre visszatér, de a fészket üresen láttam és e vidéken sem vettem észre ilyen madarat, el nem mulaszthattam megkérdezni, mi ennek az oka.

Az öreg urat szinte kellemetlenül lepte meg kérdésem, de mert kíváncsiságomat nem akarta felelet nélkül hagyni, a következőket mondta el.

Fiatal házas voltam, midőn először mutatkoztak a gólyák a Zala völgyében és én is; mint más ember szokta tenni, a jegenye tetejére kötettem fel a taligakereket, hogy meghonosuljon a madár, melynek egér- és békapusztító ösztönét jól ismertem. Nem tagadom, hogy kis babona is volt a dologban, mert házasságom második évében lévén, a gyermekszoba még mindig üresen állt.

A csel teljesen sikerült. A gólyapár meghonosult, fészket rakott a kerékre és csakhamar talákoztunk a réten több ilyen fészkekkel a száraz fák ágain. Idősebbik fiam ekkor született és így örömöm kimondhatatlan volt a történetek felett.

A gólyákat házi állataimnak tekintettem és semmi pénzért sem lettem volna képes elűzni, annyira megszerettem őket.

Elmult 10 év, elmult 20 év, az én gólyáim, lehet már 20-ik generációban, évente visszatértek helyükre, senki sem bántotta őket és szinte szokatlan dolog volt előttem, ha kerepelésüket több órán át nem hallottam. Fiaim időközben felnőttek és így történt, hogy egy szép napon, midőn épen itt a gesztenyefa alatt kávéztunk, azt eszelték ki, miszerint ők a gólyafészkekbe kísérlet czéljából egy libatojást fognak tenni.

Nagyon szerettem a fiukat és nem akartam kedvüket elrontani, tehát nem is elleneztem a féltudományos kísérletet, melyben ártatlanságánál fogva semmi különöset nem láttam.

A kocsis, ki a tojást felvitte, azt jelentette, hogy még 2 tojás van a fészkekben. A gólyák nem voltak

ott és így a csalást észre sem vették, de visszajövet sem tudtunk egyebet észlelni, mint hogy körüljárták a fészket és kerepeltek mint mászor.

Jóideig a gólyafészkek körül semmi változás nem történt, sőt már mikor meggyőződünk róla, hogy a piczi madarak kikeltek, sem látszott valami különös, pedig naponta figyeltük őket, mert végtelenül érdekelt a dolog folyása bennünket.

Egyszer azután még sem volt a jegenyefán minden rendben. A kocsis korán reggel figyelmeztetett, hogy már 15 gólya is röpköd a fészkek körül és mi a megfigyelést, mely iránt érdekünk az utóbbi időkben nagyon lazult, újból felvettük.

Délelőtt 10 óráig tartott ez a furesa röpködés, minek eredménye az lett, hogy a kis liba a fészkekből szépen lezuhant.

Ezt azután nagy kerepelés és harez követte, végre belefáradtak a madarak, de mielőtt elhagyták volna a csataterületet, a nősténygólyát is ledobták és pedig teljesen darabokra tépve.

Ettől a naptól fogva a him maga ápolta a kicsinyeket, míg csak őt kirándulásaiban kísérni nem bírták.

A ősz bekövetkeztével gólyáim elköltöztek mint más években, de többet vissza nem tértek a kerékre, hiába vártam őket. Különbön még azt kell megjegyezni, hogy nemcsak az én udvaromhoz nem tértek vissza az érdekes madarak, de az egész vidéken nem találhattunk egyetlen egyet sem közülük, pedig amint magad is jól fogod tudni, tápanyag és férhely számukra itt olyan, mint talán kevés helyen e világon.

Az öreg úr elesenededett és nagyokat szippantott ezüstkupakos tajtpipájából, én azonban sajátos gondolatokba merültem az elmondottak alapján, mert sehogy sem tudtam megérteni a madaraknak bosszúálló tettét, melyben harag, igazságtétel, erkölcs és bosszú egyformán összpontosul.

nem látok a levegőben mást, mint két kegyetlenül rugkálózó boeszkort.

Dühös voltam, de midőn felértem, nem tudtam megállani nevetés nélkül, mi csakhamar fuldokló kacagásba ment át. A szerencsétlen Gligor talpra állott, de a fájdalomtól, avagy talán az irgalmasság érzetének felkeltése miatt is, nagyokat nyögött.

A szájából ugyancsak ömlött a vér és tapogatta immár eltűnt fogainak a helyét. A nyúl is elrepült a fejről s csak hosszas keresés után akadt rá.

Mindez még nem volt baj; de a puska is elszakította rabilinéseit s hátrahagyván fagogyantóját, úgy eltűnt, hogy többé sohasem került meg.

Jaj uram! — nyögte Gligor — tessék megengedni, de nem tudtam már bevárni, míg lőni tetszik. Bár ne lőttem volna! Hanem ne tessék búsulni, tetszik még lőni „capra negrát“!

Miután ábrázatát rendbe hozta, tovább mentünk s jó egy órai gyaloglás után a kutyát tartó ember Gligor útmutatása szerint lekerült.

Rövid idő múlva egy kis völgyelés felső részénél megállított Gligor, ő maga tovább ment, de rövid idő múlva mint szemlélő ő is megállott.

Egy hosszú, éles üvöltéssel jelt adott a kutyák elbocsátására.

Jó ideig vártam s már-már kétkedni kezdtem, hogy találgassak valamit a kutyák, mikor az édes zene felhangzott. Allásomból messzire letekintettem s láthattam, hogy egy hatalmas állat pompás ugrásokban tör felfelé, de nem egyedül. Egy jól fejlődött gidó követte nyomon. Meg-meg-

állott a vén bak, neszelt, feltartott orral igyekezett keresni a sejtett ellenséget. Pihenőt tartott a gidó kedvéért.

A kutya kopár helyeken elvesztette a nyomot, de rövid zeg-zugos keresés után ismét rátalált; nagy volt ugyan a távolság, de a nyomról nem tágitott. Nemsokára beért a mélyedésbe, meglassította rohamát, rövid ugrásokban közeledett s gyakran megállott, miközben a kis gidó aggodalomteljesen simult hozzá. Látszott egész lényén a félelem, míg az öreg bátorítólag nézett, nézegetett rá.

Szinte erőt vett rajtam az érzékenység, minek foszszam meg apjától, anyja talán már elpusztult s így a gyámtalannak szintén el kell pusztulnia. De a másik pillanatban felébredt a vad szenvedély s lázasan célba vettem az öregot.

Sohase láttam pompásabb ugrást. Egy óriási ugrással bent termett a hegyefenyők között. A kis gidót is mint ha a föld nyelte volna el. Már-már azt hittem, hogy elhibáztam, mikor rövid keresés után megdermedten találtuk. Mindenekelőtt a kutyákat fogtuk el, hogy a gidót ne üldözhessek. Volt azután öröm s Gligor büszkén verte a mellét, hogy aki vele jön, annak lőni kell zergét.

Adtam is neki bőven borraivalót, de ezt az élvezetet pénzzel megfizetni nem lehet.

Kelemen Ferencz.

